

МИХАЙЛО
ОРЕСТ
ПІЗНІ
ВРУНА

M. Orest

LATE BLOSSOMING
UKRAINIAN POEMS

SPÄTE BLÜTE
UKRAINISCHE GEDICHTE

FLORAISON TARDIVE
POÉSIES UKRAINIENNES

Copyright 1965 by Instytut Literacyjny, München

Михайло Орест

ПІЗНІ ВРУНА

Книга поезій п'ята

diasporiana.org.ua

Інститут Літератури ім. Михайла Ореста

1965

МЮНХЕН

Обкладинка Якова Гніздовського

Дата фота: осінь 1961 року

М. Гресько

27. XI. 1901 — 12. III. 1963

ПРО ПОЕЗІЮ МИХАЙЛА ОРЕСТА

«Пізні вруна» — п'ята книга оригінальних поезій Михайла Костьовича Ореста (Зерова). Перша («Луни літ») вийшла 1944 року у Львові. Друга («Душа і доля») — 1946 року в Авґсбурзі. Третя і четверта («Держава слова» та «Гість і господа») вийшли майже одночасно, у 1952 році, у Філадельфії.

Відтоді, протягом майже десятих років, Михайло Орест був цілковито присвятився лише перекладацькій та редакторській діяльності. За цей час вийшло сім книжок його перекладів (шість — поезій і одна — прози), були опубліковані завдяки його старанням і за його редакцією ще дві книги Миколи Зерова — (перша — «Sonnetarium» — вийшла дещо раніше) і книга поезій Павла Филиповича. Готувався до друку також збірник «Безсмертні», який побачив світ уже після смерти його редактора.

Щойно у 1961-1962 роках вдався Орест знову до дещо посиленої власної поетичної творчості.

В останньому листі до автора цих рядків (лист з 1. 2. 1963 р.) він висловлював надію «надрукувати свої „Пізні вруна“».

Різно рік пізніше членам Інституту Літератури довелося приступити до видання цієї книги самим, без її автора . . .

Знаємо поетів, у яких кожна нова збірка поезій відмінна від попередніх жанрами, тематикою, а

деколи і стилем або мистецьким напрямом. Часом це творче зростання, часом, навпаки, спад.

Натомість усі чотири збірки Михайла Ореста, разом із п'ятою, яку рекомендуємо тепер читачеві, являють, власне, одну книгу поезій. Творче зростання? Але вже перша Орестова збірка, яка побачила світ із багатолітнім запізненням, править за зразок формальної досконалости.

Зміна стилю? Але вона можлива лише, коли мистець шукає шляху до вершин, а не тоді, коли він стоїть на вершині.

Єдина формальна новість «Пізніх врун» — це верлібр (в дусі «прозопоезії» напівзабутого Арно Гольца).

Отже — всі п'ять збірок Михайла Ореста являють одну цілість. Серед них нема кращих і гірших, сильніших і слабших.

Ті самі мотиви переходять із збірки в збірку.

Мотиви дерев, парків, лісу — подібно як мотив смерті в Івана Буніна або місяця в Сергія Єсеніна — домінують у творчості М. Ореста над усіма іншими.

Але це не та пейзажна лірика, де пейзаж служить лише за декорацію або де він править за проєкцію душевного стану людини. Навпаки: «Природа є повніша, ніж людина, а те, що в нашій мові зветься станами радості і суму, є відламком того самого, що існує поза нами» (М. Орест у листі до Олекси Ізарського, «Сучасність», ч. 3, березень 1964).

Ось як проходять головні мотиви через творчість М. Ореста:

1. Мотив дерев і лісу.

«Луни літ»:

Твердиня темно-синя...
Поля і ліс — душі моєї дім.
Звичаєм дорогим...

«Душа і доля»:

Як затужило серце за тобою...

«Держава слова»:

Цикл «Дар деревам»

«Гість і господа»:

Лип, буків і дубів...

2. Мотив осені.

«Луни літ»:

Вгорнулись парки і сади...
Звичаєм дорогим...

«Душа і доля»:

Осінне.
Замкнулося серце...

«Держава слова»:

Ліс восени.

«Гість і господа»:

Погода в листопаді.

3. Мотиви вечора, смеркання, наближення ночі.

«Луни літ»:

По заході сонця.
Хорали заходу.

«Душа і доля»:

Хорали заходу (продовження циклу).
Як чорний корабель...
Уже не гладить надвечірній промінь...

«Держава слова»:

(—)

«Гість і господа»:

Літній вечір.
Смеркання.
Надходить вечір ...

Повторюються також улюблені жанри.

1. Візійна і есхатологічна лірика:

«Луни літ»:

У книзі старовинній ...
Сьогодні знов ...

«Душа і доля»:

Видіння.
Рятунок.

«Держава слова»:

Повстання мертвих.
Преображення.
Відхід лісів.

«Гість і господа»:

Постаріла світу споруда ...

2. Мініатюри:

«Луни літ»: (між афоризмами)

«Душа і доля»:

Душа.
Жнець.

«Держава слова»:

День падає ...

«Гість і господа»:

Мініатюри.

3. Афоризми.

«Луни літ»:

Афоризми.

«Душа і доля»:

Афоризми.
«Держава слова»:
Афоризми.
Ars poetica.
«Гість і господа»: (одна з мініатюр).

Одноразові були лише написи (епіграми — в первісному значенні терміну) — однойменний цикл у книзі «Держава слова».

Усі ці мотиви й жанри знайдемо також у збірці «Пізні вруна». Тільки смуток тепер чорніший, а осінь — глибша...

Така нібито одноманітність може не сподобатись деяким неприхильникам клясичного мистецтва.

Для «розуміння» (себто, адекватного естетичного сприймання) поезії Ореста не треба бути надзвичайним ерудитом. Але неunikнено треба мати високорозвинений художній смак.

Бож лірика Ореста відзначається непересічним багатством вишуканих форм.

Тут зустрічаємо: елегійний дистих, алкеєву та архілохову строфи (з античних строф), сонет, терцину, рондо, сіціліяну (з романських строф), газелі та рубаї (із східних строф), кніттельверс (із германських строф), а також рідкісні розміри, як от тристопний пентон третій, асинартетичний вірш Мандельштама, або — в ділянці фоніки — поезії з омонімічними римами.

Читач не обов'язково повинен знати усі ці тонкощі, але він мусить їх відчувати.

Як міняється краса краєвиду залежно від того, коли ми його споглядаємо (підкреслюю термін «споглядаємо» — бож тільки при спогляданні, а не при

так званому активному втручанні можливе сприймання прекрасного), так міняється краса думок і почуттів, висловлених за допомогою різних мистецьких форм, що їхня кількість у рамках традиційного мистецтва практично безмежна.

Зимова ніч із місяцем у повні, соняшний жовтобагряний день теплої осени, свіжо-рожевий світанок із матовими росами — усе це дає тим самим речам неповторне забарвлення.

Дає його також доба пізніх врун.

Ігор Качуровський

* * *

Лунають кроки, дзвенять ключі
В безлюднім замку, пізно вночі.

Хочуть убивця, тиран і тать
Зірвати з останніх дверей печать.

Хочуть останній розкути жах,
Що землю скорботну оберне на прах.

Я знаю: ви кожен зруйнуєте храм —
На дух ваш кромішний нема пентаграм.

Ваш тайний підглядач завжди й тепер,
Я в згортках ховаюсь нічних порт'єр.

Один лише порух, шелест один
Видасть мене на розправи чин . . .

Тьми тем ви убили. Загину і я.
І крикне в мить смерти погроза моя:

«Не вічні і ви! І ваше життя
Скінчиться. Чатує на вас небуття.

«Ніщота в душі ваші впливе
І їх чорноту нещадно порве.

«Не є оправданням: за всіх часів
Убивство було і злочин кипів.

«Не є оправданням те, що було:
Нікому не дано права на зло!

«Ніщота в душі ваші впливе.
І їх чорноту нещадно порве.

«Розрив і розпад душ низьких!
Чи можуть слова описати їх?

«Є сили, більші за нас, за вас —
І буде відомщення в слухний час!» ...

... Що бачу? Погасла в ліхтарні свіча,
І тихне безвладно клекіт ключа.

Відходять. Потуга чиеї руки
Влила непокору в старі замки?

Ранок сіріє. Обличчя бліде
Всіх Доль світає. Суд гряде.

1949

ПІСЛЯ КІНОСЕАНСУ

Порок покарано, чеснота тріюмфує.

Радіючи з поразки зла,
Виходить публіка на вулицю, де струї
Холодного дощу і мла,

Де тужним привидом нічна негода плине,
Де вогким мороком повзе
Приреченість життя, — йому тепла і зміни
Ніяке завтра не несе!

Людина, скована, як раб у тьмі в'язничній,
Владарствує через екран
І ним втручається в процес деміюргічний,
Життю підвищуючи сан.

1950

ЖОВТЕНЬ

Скоритись? Ні! Для почувань знебулих
Ще має силу їх передшій спалах:
Я чую запах радостей минулих,
В заобрійному вирії пропалих.

Так Жовтень, тоскний спадкоємець Літа,
В собі його луну любовно стежить . . .
Коли прийдешність холодом повита,
Лише минулий день душі належить.

1950

РОМАНС

Повниться вечір сизою млою —
Як осінь за літом, тужу за тобою.

Падає в парках лист нездужалий —
Дороги мої до тебе запали.

Чи сниш ти, за б́зкраєм далей укрита,
Дорогу до мене — в одежі літа?

Ти літу належиш, воно — з тобою.
Якою до тебе дійду тропою?

Мій вік опадає кленовим листям,
Мій присмерк витає в вечорі млистім.

Я осени повен, я — б́ль тривоги:
Не зйдуться наші ніде дороги!

27. X. 1950

СКИТАЛЬЦЯМ

Ви, що пройшли крізь жах,
Що вдома не знали дому, —
Вітер в чужих містах
Вам співає втому.

Радість не явить вам
Своє перлове обличчя,
В ваш зруйнований храм
Вгніздилося опівніччя.

Розкидав недолі гнів
Вас по краях негостинних —
Не ждїть сердечних слів,
Не ждїть потїх благостинних!

Нї, ви вступите в круг
Бездумних і тіснозорих,
Байдужих до лютих туг,
До ваших скорбот суворих.

Ви, мудрі, їх не кленїть!
Бо ваше знання прозорливе

Ціною лихоліть,
Незнаних їм, здобули ви.

Ні, ви молітесь за них,
За їх рятунок молітесь,
Щоб прірва згуб жадних
Не сміла під ними розкритись.

Бо жереб ваш і для них
Є, може, неминучий
І, спраглий країн нових,
Прорветься, як демон ревучий.

Бо, може, застогне путь
І їм в жорстоке нікуди,
І добра їм заберуть,
І кинуть їх святощі в бруди.

Тоді, як стовп огневий,
Ваш крик, о побратими,
Крізь морок стократ нічний
Несхибно їх вестиме;

Тоді ваш біль і тужбу
Полюблять, як дар багатий,
Як меч: розтяти ганьбу
І рабства дев'ять печатей!

1948-1950

* * *

Н. Г.

Як збережу твій образ? Суету
Приносить часу біг і глушить пам'ять,
Біль родить біль, біда зове біду —
І вир шумить, виснажуючи пам'ять.

А те, що в ароматній тиші дна
Від будня і від я сховала пам'ять,
Розкриє тільки в судний день вона,
У світову вливаючися пам'ять.

1951

* * *

Ночь, стонуци ему грозою, птиць
убуди...

Слово о полку Ігореві

Стогнала ніч вітрами і грозою —
І птиць пробуджених тривожний крик,
І страхом мученого звіра рик
Лунали в серці провістю лихою...

Загубла чесна рать на полі бою,
І порох тіл і діл жорстоко зник.
Лишився подвиг твору — і повік
Він житиме нетлінною явою.

То уділ також наш. Холодний час
Своїми брилами засипле нас:
Гнів наш і біль, надії, наші брані.

Слів магія торкнулась їх: вони
Зостануться, всякчас повторні сни,
В мистецтві: в синій, неоцвітній рані.

1951

* * *

На башті пізній час пробив уже годинник,
І з-за ніздрястих хмар самотній місяць виник,
І в парк поглянув він, де в стрункості тишин
Всеволодний юністю, жінотний пах ясмин...

Коли на схилі літ звемо тебе, любове,
Щоб скостенілих туг послабились окупи,
Ти пахнеш, як ясмин, — але чи приймеш нас,
Свідомих, що пробив глухий і пізній час?

1951

* * *

Вже осінь надійшла і царствує розкішно,
Шарлат і золото горять у ній недвижно,
І всюди, де вона, де близ її і даль,
Загоду в здійсненні є знати — і печаль.

Так владар, що на трон задовго мусів ждати,
Що знав за юних літ недолю, біль, утрати,
Над жеребом гірким досягши всіх подуг,
На учті спізнає повільний дотик туг . . .

Я ждав, що ласками небесних добрих ратей
Мій жовтень буде теж могутній і багатий,
Що по весні блідій, забувши жала зрад,
Душа одягнеться в володарський шарлат;

Що все нездійснене, примріяне, жадане,
Знайду я восени — і в свято, пізно дане,
Але віддалене від голосів Кінця,
Я владно піднесу довершеність вінця . . .

... Як рано смерклося! Незримий, край дороги
Лист падає з дерев дощам нічним під ноги.
Я, може, добреду до млою кутих брам,
Але моїй душі незнаний їх сезам.

Я в тьмі забув свої одежу і обличчя.
Для серця сто віків триває опівніччя.
... Ти, люблена за днів перейшлих, звана в снах,
За мене помолись і віднайди мій прах!

1951

ВЗОРОМ ПЕРСЬКОГО

Сфер горніх аромат живе в твоїм обличчі,
Жах досконалости — воно. І в потойбіччі
Тріумфом постання було святе твоє,
Безжалісна красо, благословенна тричі!

3. IV. 1951

* * *

Осіння ніч і дощ. Зо мною — скука...
Чи я угадую належно: скука
Дочка є Смерти — і торує путь
Для матері вона, осіння скука.

* * *

Моя душа лежить в мертвотности намулах, —
І кидаю я крик до радостей минулих,
Як воїн, що вночі на полі, сам-один,
Зове товаришів, довічним сном послулих.

2. IV. 1951

* * *

Мудрець посивілий мені повів,
Що радість мірою є наших днів;
До довгого свого життя ту міру
І я приклав: о, як я мало жив!

6. IV. 1951

* * *

В краях чужих як довго ти, ізгою,
Лічити будеш дні свої тужбою?
Смерть чи Життя твій поворот рішать?
Чий суд уже тяжіє над тобою?

9. IV. 1951

* * *

Ніч меншає, росте на силі день.
Як радує весняний, довший день!
Чи корінь радості ти чуєш, серце?
Знай: вічність є непроминуций день!

9. IV. 1951

* * *

Лише по роках туг, свою забувши юність,
Я мудрий бачити твою розкішну юність:
В суворій ніжності німують береги,
Що в них ріка несе свою дзвенючу юність.

3. IV. 1951

* * *

Я бачив раз її, з-помежи жон найпершу,
І я відчув любов, багатствами найпершу,
І богом був одну я мить, — бо я спізнав
Всю радість радостей, у всесвіті найпершу.

1. IV. 1951

* * *

Небо весняне синіє, як втілена радість.
Кличу тебе я: з'явися і будь моя радість!
Небо весняне стемніє, і прийде зима —
Я і в снігах не забуду тебе, мою радість.

19. VIII. 1951

* * *

В нещасті і біді моліться добрим духам!
Не завжди допомогти є змога добрим духам:
Лише на чверть одну від долі вільні ми —
В тій чверті допомогти є вільно добрим духам.

7. X. 1951

* * *

Коли вливається розкішне літо в осінь,
Останком повноти його є щасна осінь.
Любови літо я прожив — а міць його
Вцвітається тепер в мою сердечну осінь.

8. IX. 1952

* * *

Як мучить в листопаді кожен вечір!
Як ширенням своїм страхає вечір!
Любови лямпю, приязна, світи!
Не дай душі блідій спізнати вечір!

24. IX. 1952

* * *

Дерéва скинули свій лист, але не дуб:
Про щастя спогадів зректись не хоче дуб.
Весна нова прийшла. Лист радостей минулих
Проте я бережу, немов незрадний дуб.

28. IX. 1952

* * *

Ніч вогка за вікном. І шелести дощу.
І мертва вулиця. Я лямпу ще свічу;
Мисль і перо спішать. Колись такої ночі
Смерть прийде і мене ударить по плечу.

22. VIII. 1956

---

* * *

«Не згодна! Цей ландшафт — сентиментальний!
Занадто синя далечінь заток,
Ваш легіт в лагоді своїй — банальний
І схожий на цілунки оболок.»

І я побачив, сповнений тремтінь,
У профілі її тонке світіння,
Знайоме оку в статуях богинь,
Що лиш для себе хочуть поклоніння.

23. III. 1952

* * *

То доля, в вироках безжалісна, жадала,
Щоб пам'ять уст моїх ніколи не лунала
Для тебе піснею, щоб серця день поблід...

Моя душа тепер — осінній краєвид:

Суворі обриси лісів. Повітря гостре.
Рій сірих хмар летить, скеровуючи ростри
В побляклу далечінь, якій навек уста
Склепила болісна, чернеча німота.

ІХ. 1952

ПЕРЕДВЕСНЯНЕ

Підводяться уперто димарі
Понад дахами вгору — а вгорі
Не небо, а бездушні пустарі.
О туго дождання!

Збідніло, серце, ти давно — і все ж
Ти рвешся з стиску скам'янілих меж
І волю випростатись маєш теж
І чуєш біль жадання.

Минуле чи майбутнє — що прийти
До тебе схоче? Але знаєш ти:
Мине ганьба твоєї пустоти!
О віхо дождання!

1953

ОДНІЄЇ З ПРИЙДЕШНІХ ВЕСЕН

Забутливі сади цвітуть в солодкій млості,
А між коріння їх жадібно заплелись
І в німоті грізній і тужній тліють кості
Людей розстріляних, замучених колись.

Чаклунством торкнений цвітіння й аромату,
Мандрівник край садів старечий спинить крок
І, серцем струджений, чужий весні і святу,
Віддасться течії стривожених думок.

І загадка буття йому ужалить душу;
Він скаже: кості ці, глибин скорботну рать,
Як примирити, як я поєднати мушу
З деревами в цвіту, що радістю бринять?

Тоді сади на вир його чуттів розбіжних
Повіють заклинном освіжливим своїм,
Повіють хвилею своїх потішень ніжних,
Повіють тишею і заклинком м'яким:

Щоб мислі про часи, що загнили в мерзоті,
Розпались порохом, щоб спогадів рої
Про муки людської катованої плоті
Не тьмарили душі, лягли на дно її.

І подорожній муж садам і їх ясній
Непам'ятливості пошле благословення:
Для давніх лиходійств нема, нема прощення,
Але без забуття про зло, що на старій
Чинилося землі, не знати щастя їй!

1953

* * *

Як довго

Скучала плоть. Невільниця сама,
Вона надцерблений скувала дух —
І дух мовчав під верствами тяжкими...

Промов, заговори устами неба
Ти, що мене потужно пробудила
Колись для горньої тропи, для видив
Крилящих і для легкості богів,
Коли тисячостінна тане самість.

Якщо ж, о рятівнице ясноварна,
Ти не спроможешся під ваготою
Минущих і приземних діл і дум
На слово, виплеск безбережних сутей, —
Тоді позич божественної мови
Від леготу в янтарний літній день,
Від аромату лип, від надвечірніх
Лісів і лук — позич і не німуй!

Схили ласкаво слухи до благання
Безумного: години є і дні,
Коли заляклий в путах земнородний,
Збагнувши жах тілесности в людині,
Осяйних прагне доказів на те,
Що ми не можемо назвати повно,
Осяйних доказів — через людину,
Людину саме.

1947

ЕВТАНАСІЯ

День відійшов, високий і яскравий,
Погасли заходу янтарні брами —
І в парку вечір, молодик смаглявий,
Несміло бродить поміж деревами.

Чому вагаєшся, ласкавий друже,
Наблизитися до мого балькону?
Чому дивишся невпевнено і чужо
І криєшся за віт рясну запону?

Я знаю: лист ховаєш ти в одежі:
Мене боїшся ти вжахнути змістом?
Ні, залишив я за собою межі,
Де тужить ще за дровом рожайстим

Душа — за дровом, що зірвати з нього
Судилося мені замало плоду;
Твій лист покличе на нові дороги
Мене — шукати втраченого роду.

І буде милосердний і короткий
Розлуки біль, о друже мій надійний!
Парк зашумів прощально і так кротко.
Виходь, я жду: готовий і спокійний.

1947

ГІСТЬ

Три дні стояла над землею спека
Нерушна, велетенська і всевладна;
В томливім і терпкім чеканні зміни
Години чергувалися, налиті
Сухим, невтомним, порошнистим світлом,
І навіть ночі не несли полегші:
Скляна духота безмір їх поймала,
І в чорняві над обрієм сухі
Снопи підносились і розсипались
Безгромних блискавиць.

І, спалахом осяяне коротким,
З душного мороку зринало місто:
Домів камінне море, що спинило
На обрії прибій. Дзвіниці, вежі
Із тьми вихоплювалися на мить
І знов зникали в тьмі.

По третій ночі, як найперша сірість
Вливатись почала поволі в морок,
Із вікон, спрагло в темряву розкритих,
Безсонням мучений, побачив люд:

У скверах, на майданах, перехрестях
Розпалися колони й п'єдестали,
І статуї святих, царів, героїв
Беззвучною ходою подались
На передмістя край і зупинились
Обабіч вулиці. І хтось незримий
Вступив у город. Статуї в поклоні
Схилилися низьким і шанобливим
І небувалим почтом урочисто
Пішли за ним. На паперті собору,
Найбільшої святині міста, ждав
Священик — в синіх, мерехтливих шатах,
Високий і худий; в його обличчі,
Що мріло, сутінню напівзакрите,
Знайомих рис ніхто не розпізнав.
Його піднесені вітально руки
Спустилися нараз, щоб дар прийняти
Від гостя — дар, що, невидимий теж,
Став плоттю, зримих доторкнувшись пальців.
На голуба крило він подобав
Або світлючу сніжнобілу мушлю . . .
Розкрились двері, невидимий гість
Вступив до храму, вслід за ним священик
Пішов, схиливши голову побожно
І притискаючи до грудей дивний
Дарунок. Двері зачинились. Дзвони
Соборні мідним гимном пролунали,

І всі церкви, далекі і близькі,
Радіючими лунами озвались.
Ескорт ожилих статуй залишився
Внизу, побіля сходів — і недвижність
В тілах могутніх знову розлилася
І їх поволі знов перетворила
На камінь і метал.

Лише тоді заціпеніння чари
Німуючих звільнили глядачів.
Всі кинулись на вулиці, в собор —
В нім панували тиша і мовчання:
Поважна тиша кожної святині,
Яка, чуваючи, сама з собою
Була всю ніч — але нічого більше
Там не знайшли вони.

Розбіглися розтоками рвачкими
Думки і почування. Так хотілось
Відчуте і побачене вночі
Як видиво, лиш як міраж химерний,
Породжений безсонням, пояснити.
Але упертим доказом нічної
Події статуї були; оподаль
І повні остраху вдивлялись люди
В обличчя кам'яні: недавній захват
Застиг в очах, і не було давніше

Такої ясности на чолах їх,
А надто усмішки на їх устах —
Іще світилася вона, звапніла,
Своєю загадковістю німою
Хвилюючи серця.

І схожостей, бодай блідих, на те,
Що сталося, шукала марно пам'ять. —
Початок міста тратився в часах
Прадавніх, і історія його
Рясніла змістом розмаїтим. Мор
І пошесті грізні, релігій зміни,
Учень поширення — то благодворних,
То згубних, наче пошесті, тягар
Неволь і визволів тріумфи — все
В шарах його бувалі залягло.
Усобиць і нещадних воен клекіт
Зривався з дієписних сторінок,
І соромітні згадки про часи
Деспотії свідомість обтяжали
Новітніх поколінь: тоді в таємних
Катівнях тортуровано людей —
І не за спротив, не за чин повстанчий:
За думку осуду ділам потворним,
Яка не зважилася словом стати,
Але якої всюдисущий повів
Вчувався можновладцям; в ті часи

Тінь нерозгаданого сикофанта
Страшила кожного в родині власній,
І недовірливість гідка труїла
Серця людей; тоді чеснота стала
Омріяним, жаданим джерелом
В пустелі буттьовій, безвіддям лютій;
Зрабований дияволами в плоті,
Нащадний хліботворець — селянин
Від голоду на вулицях конав,
І кров і крик розстріляних вночі
Були жахаючим, душемертвущим
Дня кожного прологом. Будь-яка
Оправданість зникала існуванню
Людини на землі — і як упала
Деспотія, і знов прийшли часи
Спокою, милосердя і закону,
Не вірилось нікому, що з людини
Могла піти така безмірна повіль
Злочинства і мерзот.

Але ні з жахом, що в тяжкім розгоні
Ясирить зігнуті, безвладні душі,
Ні з однією радістю, що їх
Міг досвід серця пригадати людям,
Ні з чим, що нагромадилось віками,
Незглибну не давалось порівняти
Процесію нічну.

Людей свідомість — звична їм, твереза —
Стропилася: бо те, що раз один
Вдяглося в шати зримости, жило
Всякчас і завжди поруч них — на це
Збентежений пристати мусів розум.
Але ріка того буття котитись
Могла не без зв'язку з життям їх власним?
Котра ж є дійсність більша? І коли
Та, інша над відомою горує,
Хто б міг розкрити змісти дивнозвучні,
Що їх таять і бідність і багатство,
Жах і потворність, радість і буяння
Їм знаних, денних днів?

1947, Авґсбург

* * *

Душа заблукала в полоні дощу.
З полону дощу як ти вийдеш, душе?
Для чого підносиш в туманах свічу?
Свічу ту лиш чудо тобі збереже.

Як доля — цей дощ. Він безжальні бичі
Вганяє в тумани, нічні і сліпі.
Душе, що блукаєш між млами, вночі,
Якої потіхи діждатись тобі,

Тобі, що несеш найотрутішу з мук,
Що мусиш нести найпідступніше зло:
Розлуку, яка є найтяжча з розлук:
Розлуку з усім, що тобою було.

1953

* * *

Змаліли дні! Чолу їх сяєва корон
І добрих перемог не суджено прийняти —
І стало все життя похоже на полон
Одноманітної кімнати.

І як значливостей не доступились дні,
Лиш дух обтяжують вони, як апостати.
... Їх буде схожа смерть на порохи скучні
Одноманітної кімнати.

1953

* * *

Поблід звичайний день. Його похилі плечі
В тумані розпливлись — і через мавзолей
Набряклих хмар бреде чужий, безбарвний вечір,
Несе тягар утом і самоту смертей.

Ми всі погаснемо, і гомін наших кроків
Вбере пожадлива і чорна глибочінь...
Душе, свій страх відкинь! Тобі бо, самотній,
Належать вічна рань і сонця височінь.

1926/1953

* * *

Осінній ліс. Древа жовтомитрі.
Тепло і тиша. Мир порожніх гнізд.
Над струменем німим сіріє міст,
І павоть не пливе в чіткім повітрі.

В цей день святий, що розтає в безвітрі
І запах смутку лле в опалий лист,
Душа прояснена ще знає хист
Слова сказати, тихі і нехитрі.

Але її нема. І всі путі
Задовго я верстав у самоті,
Щоб не упав на них безликий холод.

І жахом грудня повниться душа:
Її, беззахисну, прониге мжа,
Її, бліду, повалить бурі молот.

1953

ПЕРЕД ХОЛОДОМ

Глянь: з кожним днем стає каштанів листя рід-
[ше;
Але всміхається блакить, хоч і поблідши. —
Якби прощання всі були такі легкі нам,
Не був би теж тяжким докір земним гостинам.

12. V. 1957

* * *

Як ще ти можеш зацеміти, серце!

Вночі був приморозок. Сіра повсть
Над містом нахололим нависає.
Повітря гостре. Тьмяне світло дня
Знесилюється в почорнілім парку.
Ці грати, чорні теж, чому впустити
В обладу запустілости не хочуть?
Я ж бачу: те, що травниками звалось,
Укрив суцільним шаром лист опалий.
Лежить він і на лавах побурілих,
Покинутих, глухих. Чи в парку цім
Бували діти і весна? — Минулість.

А поруч — вулиця. Стоять доми
Насумрені, ще більше кам'яні
В цій нехоті важкій пустого дня,
Що мусив народитися від ночі
Морозної, коли упав додолу
Останній лист у парках і в серцях.

А повз доми, безжально, тупо гнані
Бичами Неминучости німої,
З гудючим скреготом несуться авта
В даль вулиці, де сива каламуть
Зливається з сліпою повстю неба
В єдине непромкненне тло. — Майбутність.

О, ти ще можеш зацеміти, серце!

Я в місті цім прожив п'ятнадцять літ.
Чи в ньому я знайду вокзал магічний,
Де б від минулого я міг втекти
І від майбутнього? . . .

1961

*
* * *

Йому ще немає року,
а він уже мусить вивчати
(і як вивчати!)
чужий, великий і дикий
світ,
в який його вкинула
рука буття
(я не сказав би, що дуже добра).

Ми — вдвох.
Він споглядає вулицю,
я споглядаю його;
він — абсолютна увага,
бо цілі полки незнаностей
вирують круг нього:

Шматочки того, чим його вмивають,
тут падають зверху — чому?
блискучі, грізні потвори
(в кожній — пара низьких, занадто круглих очей)
ревуть і мчаться, і десь пропадають;
проходять істоти, подібні
до мами, до тата, до мене, його тілоносця,

тому їм ще можна с'як-так довіряти;
але щó і до чо́го
ці неймовірні істоти
без черевиків,
одягнені в ко́ци й щі́тки,
які потребу́ють багато
ніг, щóб іти і бі́гти?
(ми, дорослі, зве́мо їх кіньми і пса́ми).

Ця безліч кишу́ща
фо́рм і подо́б,
стоба́рвна, стоу́ста, стоо́ка, безо́ка,
здае́ться, розда́вить
свідо́мість його́, що не ма́є ще ро́ку,
свідо́мість ма́лу, тенді́тну і сві́жу,
як перша́ весня́на трави́нка,
і з груде́й його́
вири́вається ча́сом зі́дхання
незба́гнення, поди́ву, стра́ху.

Але він си́дить на ру́ках у мене
з гідні́стю тих, що па́нують на трона́х висо́ких,
о́круглости щі́к його́
не створи́в би найто́нший умі́лець лі́ній,
і ві́ям його́
позаздри́ли б перші́ краса́ні землі́.

Закінчив 16. XI. 1961

* * *

Долю яблуні коло мого вікна
Знаю я: коли надійде знов весна,
Лист і цвіт вона дістане. Як же буде
Уділ зватись мій, коли спажне весна? —
Не питай: стріла цих слів летить в нікуди.

Скінчив 10. XI. 1961

БАВАРСЬКИЙ ВЕРЕСЕНЬ

Пора прийшла, коли в каналах рівних
Тихішає, синішає вода.

В лісах ще зелено; на верховітті
Ще так багато спочиває сонця,
І ще така висока синь небесна.
На луках зникли квіти; пізньоцвіт
Лише побачиш ти: лілову квітку
З ламким, таким блідим стеблом, безсилу
Насіння зародити.

Перше листя

Опале осокорів ти помітиш
На стежці сірій. Зупинись, не йди:
Воно розточує, нагріте сонцем,
Смутний і чистий запах, запах-смуток;
Він — лагідний, але і владний він
Скорботи перехожого гасити.

Їх так багато.

х. 1961

* * *

Пізні вруна (їх гноблять
Тумани, мороз і сніг)
В полум'ї літа благім
Житом розкішним житимуть.

Пізні слова (як важко
Рости їм крізь лід і біль!)
В обіймах слів молодих,
Повних любови, житимуть.

Пізні душі (їх мучить
Все, що було і є)
В душах доби, що гряде,
В душах ранкових житимуть!

Скінчив 7. II. 1962

* * *

Пізні бруна (їх зоблять
Путани, мороз і сніг)
В полум'ї літа благім
Житом розкішним житимуть.

Пізні слова (як бафко
Рости їм крізь лід і біль!)
В обіймах слів молодих,
Повних любови, житимуть.

Пізні душі (їх мушуть
Все, що було і є)
В душах добри, що гряде,
В душах ранкових житимуть!

Скінчив 7.ІІ.1962

Автограф поезії «Пізні бруна»

ВЗОРОМ АНТИЧНОГО

* * *

О. Ізарському

Люди — істоти мислящі. Але розрізнати го-
[диться
Творчі і рабські уми. В перших літають
[думки,
В других — безкрило лежать. І ви правду ска-
[зали, мій друже:
«Щоб не розбігтися, раб в'яже самого себе» —
Більше: зухвалий і темний, плює він на тих, що
[за бігом
Власної мислі вперед сміло і певно ідуть.

10. III. 1952

БЕЗСМЕРТЯ ДУШІ

З пристрасстю й шумом знайомий доводив мені
[про кінцевість
Людського марного Я . . . Поїзд, видимо для
[всіх,
Рине, самотній, про себе кричить, — а дерева
[величну
Разом з планетою путь, стоячи в ґрунті, вер-
[шать.

1948

ЗАСЛУЖЕНА РІЗНОТА

Якщо загине душа, що заходиться криком: «Я
[смертна!
Вічне, нетлінне буття — міг!» — і якщо на-
[впаки,
В вічність обернеться та, що її богобійно бажає:
Буде глибока у тім — зважмо самі — правота!

1948

* * *

До лімонади напівфілософій прилюблені люди:
Істини добре вино їхній душі заміцне;
Розуму побут щоденний є смерть для менталь-
[ного смаку,
Але при хворості все ж треба вживати вино.

1947

ПРИВІТНІСТЬ

В людях люблю і ціную привітність. Її порівняю
З ініціалами я: як заступають вони
Повне ім'я і до нього слугують за натяк і на-
[від, —
Так і в привітності знак бачу я більших чес-
[нот.

1947

* * *

Інших вбивали розбійники; далі взаємоубивств
Стали чинити вони, низькості власній при
[цім
Всі попустивши вудила. Чудується друг їх і не-
[друг:
Свій убиває свого! — Люди, в цім дива нема!
Закономірність на душах тяжить, як і всюди в
[природі:
М'ясо їдять хижакі, трави ростуть не для
[них.

Скінчив 7. II. 1962

* * *

Т. Кропив'янському

Доля існує; але не як фатум. Готові дороги
Має для смертних вона і нахилє, щоб ми
Ними ішли; а проте не бажає їх нам накидати,
Дух наш і волю вона не заганяє в острог.
Отже плянуйте, дерзайте і дійте! Дзвенючих
[тріумфів
І світлооких удач щиро бажаю я Вам!

Скінчив 9. II. 1962

УКРАЇНСЬКА МОВА

Вам, о поети, була вона довго чорнозем м'якень-
[кий.

Глибше погляньте: під ним камінь лежить і
[руда.

Оранку киньте, навчіться тесати, різьбити, ку-
[вати:

Тішить у камені грань, радує дзвоном ме-
[таль!

25. II. 1962

* * *

Слава диктаторів — марна! Існують бо їм мо-
[нументи
Довше за їх життя, ніж по успенії їх.

25. II. 1962

* * *

Сповнений злоби до людського роду, вагався
[диявол
В виборі згуби йому: голод, чума чи війна?
Але по пильній надумі згадав про четверте, най-
[краще:
Вкинув у доли земні в'язку догматиків він.

26. V. 1962

* * *

Маги від пензля! В портретах вельмож і врод-
[ливиць являли
Ви ту красу, що не всім дано відчути її.
Ну, а тепер? — Від лемурів Пікасса утікши па-
[нічно,
Навіть в обличчях пісних райську принад-
[ність я зрю.

27. V. 1962

* * *

Ні, найрозумніший навіть догматик — не справ-
[жній мислитель:
Всюди в рішальних речах думає схема, не
[він.

12. XII. 1961

ПОЛІПШУВАЧАМ СВІТУ

Нас, що зветься людьми, розглядайте, будь
[ласка, не тільки
Як сировинний продукт кухонь магічних
[своїх;
Хоч невеликій частині істот підопічних при-
[знайте
Бути їдцями свого варива! Якщо воно
Не до вподоби нам буде, ми зможемо вигнати з
[дому
Вас, кухарів, в кожен час: геть під чотири
[вітри!

VII. 1962

ПРОЧИТАВШИ КАЗКУ ПРО ЧЕРВОНУ
ШАПОЧКУ

Бути дорослим — це значить: шукати тонких
[алегорій
Навіть в наївних казках, втісі невинних ді-
[тей.
Дівчинко люба, ти — доля, а вовк — це імперія
[хижа,
Камені ті, що йому вклала ти в лютий жи-
[віт,
Я порівняю з народами в ній, цій імперії чор-
[ній —
Довго, як довго їх кров хтиво співає вона!
Вірю проте, що не стравить їх вовк і що це ти
[зробила,
Щоб через них і від них вовкові стався ка-
[пут!

VII. 1962

* * *

Різна є міра для явищ тих самих. Це наслідок
[чуда:
Кількість при зрості своїм зроджує якість
[нову!
Вбити людину одну означає злочинство — і
[вбивцю
Ганять, кленуть, а суддя шле у в'язницю
[його.
Треба убити мільйони — і вбивця і славен, і
[хвален:
Вождь він, учитель, мудрець, геній всіх рас
і віків!

VII. 1962

* * *

Ця революція також пожерла дітей своїх влас-
[них,
А на потвору гидку смерть від переситу жде.

4. I. 1963

---

* * *

Як радо цей день в безбережності світу сміється!
До мене він, щедрий, устами твоїми сміється.

Простори лягли ніби плеса зеленого світла,
А небо стоїть ніби плеса блакитного світла.

Високий цей день, але вища від нього є вічність.
Чому не судилось йому підвестися у вічність?...

Свіжіє. Всі барви померкли. Клубочиться вечір.
Побудь біля мене: це мій наближається вечір.

1962

* * *

Дивлюсь крізь вікно,
як сходить сонце зимове.
Магічно гарне, величне, спокійне,
так близько від мене
сходить воно:
над дахом, відомим мені, засніженим,
над дубом, часто вліті спогляданим,
що нині в ризі слупучій стоїть
непорочного інею.
Сходить воно без проміння,
обрис його цнотливо чіткий,
в густім пурпуровім огні воно.

Вслухається вся кімната моя,
як сходить сонце зимове;
в ній тиша чуйно твереза,
строга, немов обов'язку зов.

Вслухається вся душа моя,
як сходить сонце зимове;

вона не рада, вона не сумна,
твереза вона, мов вода і тиша.

Весна промчала — куди вона закликала?
літо було зависоке для неї,
осінь не хтіла її ошчедрити,
бліду захожанку.

Будь же добрий до неї хоч ти, зимовий ранку!

1962

* * *

Жовтень. Річка холоне. Холоне і берег —
Якби хоча він залишався теплим,
Якби хоча він поза осінню був восени!

Не мовте дітям про смерть. Їх берег,
Де бігають, ходять, сидять вони,
Хай якнайдовше лишається теплим!

1962

* * *

Минає серпень, минає літо.
Душею відчуту цю істину
краще за містом.

Велетень, владар і бог,
сонце стоїть навзаходи.
Жовте його проміння
м'яко пронизує верби недвижні над берегом.
Яке блаженне безвітря!
Тиша велика
скувала руками своїми любовно
кожен листок.

Під вітами верб
справляє беззвучний танок
мошка: світючі цяти. —
Так само було давно, за мого дитинства.

Світ надвечірній!
За рікою — розлога толока;
на сумирні зелені долоні її
сипле сонце

свої бурштинові попели;
над дрібністю трав
підніс деревій
білі щитки крупнистого цвіту,
а тут і там
собою підвівши толоки розстеленість,
могутні стоять будяки
з кинджалами тьмяно-зеленого листя
і глечики зносять колючі
фіялкових квіток;
над ними літають джмелі,
гладуни елегантні в трибарвнім хутрі,
закохані в працю:
забувши про все,
вриваються пильно вони
в волосся цвіту,
що пахне медом і літом;
їх можна погладити пальцем;
вони не помітять.

Все так, як було за дитинства.

Світ надвечірній,
світ, що його любив Свідзінський!

З усіх облич,
що має їх світ наш,

буде мені розлучатися тяжко
тільки з ним,
літнім і надвечірнім.

А інші обличчя світу
(багато є їх, ворожих, чужих) —
хіба ж це не щастя: дістати змогу
не зріти, не знати їх?!

Мені не діждатись часів, за яких
діти невинні
будуть судити винних дорослих,
і кроткі не скоро
землю візьмуть в обладу,
не скоро вона їм учинить послух, —
і нині
тільки одна є для мене потіха:
всім, що глумились, вбивали, живих палили,
теж не минути могили!

І нині
тільки одна є для мене радість:
правдою сяючи, правді вірний,
еонів нових заповіт,
уже засудив убійників світ,
світ надвечірній!

ВІД ІНСТИТУТУ ЛІТЕРАТУРИ

Реєстр поезій збірки «Пізнi вруна» уклав сам Михайло Орест, і видавці надрукували їх за порядком, усталеним самим автором. Довелося відхилитися від становленого ним порядку лише в двох випадках: 1) не пощастило знайти однієї поезії, що в списку була зазначена під ч. 39: «Клеїти можна докупити...»; 2) натомість видавці вважали доцільним додати останню поезію — «Минає серпень...», що перед смертю поета була надрукована в «Сучасності» (ч. 2, 1963) разом з трьома іншими, які в авторський реєстр увійшли («Як радо цей день...», «Дивлюсь крізь вікно...», «Жовтень. Річка холоне...»).

З М І С Т

ПРО ПОЕЗІЮ МИХАЙЛА ОРЕСТА (І. Качуровський)	5
«Лунають кроки, дзвенять ключі...»	11
Після кіносеансу	13
Жовтень	14
Романс	15
Скитальцям	16
«Як збережу твій образ...»	18
«Стогнала ніч вітрами і грозою...»	19
«На башті пізній час пробив...»	20
«Вже осінь надійшла...»	21
Взором перського	23
«Не згодна! Цей ландшафт...»	28
«То доля, в вираках безжалісна...»	29
Передвесняне	30
Однісі з прийдешніх весен	31
«Як довго сучала плоть...»	33
Евтанасія	35
Гість	37
«Душа заблукала в полоні дощу...»	43
«Змаліли дні...»	44
«Поблід звичайний день...»	45
«Осінній ліс...»	46
Перед холодом	47
«Як ще ти можеш зацеміти, серце!»	48
«Йому ще немає року...»	50
«Долю яблуні коло мого вікна...»	52
Баварський вересень	53
«Пізні вруна»	54
АВТОГРАФ ПОЕЗІЇ «ПІЗНІ ВРУНА»	55
Взором античного	56
«Як радо цей день...»	69
«Дивлюсь крізь вікно...»	70
«Жовтень. Річка холодне...»	72
«Минає серпень...»	73
ВІД ІНСТИТУТУ ЛІТЕРАТУРИ	76

КНИГИ МИХАЙЛА ОРЕСТА

ЛУНИ ЛІТ. Львів, 1944.

ДУША І ДОЛЯ. Авґсбург, 1946.

ДЕРЖАВА СЛОВА. Філядельфія, 1952.

ГІСТЬ І ГОСПОДА. Філядельфія, 1952.

С. ГЕОРГЕ. ВИБРАНІ ПОЕЗІЇ. Переклади М. Ореста. Авґсбург, 1952.

Р. М. РІЛЬКЕ, Г. ФОН ГОФМАНСТАЛЬ, М. ДАВТЕНДАЙ. ВИБІР ПОЕЗІЙ. Переклади М. Ореста. Авґсбург, 1953.

АНТОЛОГІЯ НІМЕЦЬКОЇ ПОЕЗІЇ. Переклади М. Ореста. Авґсбург, 1954.

АНТОЛОГІЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ ПОЕЗІЇ. Переклади М. Ореста. Мюнхен, 1954.

МОРЕ І МУШЛЯ. Антологія європейської поезії. Переклади М. Ореста. Мюнхен, 1959.

СІМ НІМЕЦЬКИХ НОВЕЛЬ. Переклади М. Ореста. Мюнхен, 1962.

ПІЗНІ ВРУНА. Книга поезій п'ята. Мюнхен, 1965.